

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Judyty Kabus zatytułowanej:

Podręcznik szkolny do nauki języka niemieckiego jako gatunek wypowiedzi

Przedłożona do oceny praca doktorska Pani mgr Judyty Kabus licząca łącznie z Anekssem 218 stronnic posiada strukturę złożoną z 2 części: Część I – Dyskurs edukacyjny a gatunek mowy, Część II – Realizacja wzorca gatunkowego podręcznika szkolnego do nauki języka niemieckiego. Kolejne części to: Zakończenie, Wykaz skrótów, Bibliografia, Streszczenie w języku angielskim i Aneks.

Część I zawarta na stronnicach 18-97 obejmuje 4 podrozdziały. Natomiast część II zawarta na stronnicach 98-166 obejmuje 3 podrozdziały. Powyższa struktura odpowiada wymaganiom stawianym rozprawom na stopień doktora.

Wykaz bibliograficzny zawiera 293 pozycje, w tym 41 obcojęzycznych. Ta obszerna lista obejmująca książki, czasopisma i encyklopedie potwierdza bardzo dobre zorientowanie autorki rozprawy w tematyce przedmiotu badań. Jedynie kwestionowałbym przydatność książki M. Cieśli, *Dzieje nauki języków obcych*, W-wa 1974. Inna uwaga: Barthes(s.47) posiada imię Roland, a nie Ronald.

Pani mgr Judyta Kabus objęła badaniem 96 podręczników z nową podstawą programową, które ukazywały się w latach 2009, 2010, 2012 i wydawane były przez 9 wydawnictw. Na uwagę zasługują interesujące informacje o każdym wydawnictwie uzupełnione o wykaz tytułów. Zatem można stwierdzić, że to rozległe pole badawcze powinno umożliwić dokonanie szczegółowej i uporządkowanej ewaluacji.

Decyzję o wyborze genologii lingwistycznej jako opisu autorka uzasadnia opiniami i wynikami badań przeprowadzonych przez: S. Skwarczyńską, M. Bachtina, A. Wierzbicką, M. Wojtak, B. Witosz, S. Gajdę. Najsilniej zaznaczona jest skłonność autorki do koncepcji M. Bachtina. Te koncepcje zapewne słuszne i poprawne wydają się być w sprzeczności z potrzebą kreatywności i spontaniczności wypowiedzi ustnych zalecaną przez założenia uczenia się/nauczania w glottodydaktyce aplikatywnej. Jednak powyższe podejście autorki rozprawy nie odbiega całkowicie od sformułowanego celu badań, a mianowicie opisywania użycia języka oraz sposobów komunikowania w ujęciu genologicznym.

Funkcję transformacyjną autorka traktuje jako nadrzędną podkreślając, że: „Głównym celem uczenia nie jest wyuczenie się na pamięć informacji zawartych w podręcznikach, lecz nabycie przez niego umiejętności ich stosowania (s. 129)”. Właściwie dobrana i merytorycznie uzasadniona klasyfikacja funkcji podręcznika szkolnego według Cz. Kupisiewicza charakteryzuje się zwięzłością i przejrzystością omówień.

Część I rozpoczyna podrozdział zatytułowany : „Pojęcie dyskursu” Na wstępie rozważań o dyskursie autorka zwraca uwagę na polimorficzny charakter i wieloznaczność funkcjonowania tego pojęcia, jego wielowariantowość i płynność terminologiczną. Zatem słusznie autorka podejmuje się dokonać przeglądu opinii i wyników badań nad dyskursem.

Kolejno prezentuje i objaśnia publikacje i dorobek następujących językoznawców: T.A. van Dijk, Ruth Wodak, I. Uchwanowa-Szmegowa, J. Labochy, A. Duszak, D. Brzozowskiej, M. Wojtaka, Constance Spiss, M. Foucault, W. Heinemann.

Uzupełnieniem i interesującym rozszerzeniem są rozważania związane z Krytyczną Analizą Dyskursu. Opisując analizę dyskursu autorka rozprawy dokumentuje przeprowadzone procedury poszukiwawczo-badawcze stwierdzając kolejno: - analiza dyskursu jest dziedziną interdyscyplinarną; - analiza dyskursu powstała z refleksji nad językiem; - analiza dyskursu stała się wyrafinowanym instrumentarium pozwalającym się stosować na wielu polach (według T. A. van Dija). Prezentując poglądy N. Fairclough, A. Duszak, D. Howartha, M. Foucault, C. Levi-Straussa i innych, a także nurty i tendencje powstałe wokół różnych koncepcji dyskursu, autorka rozprawy przekonuje nas o Jej bardzo dobrym orientowaniu się w literaturze przedmiotu. W dalszej części rozdziału I autorka kontynuując zagłębianie się w problematyce dyskursu stwierdza m. in. korzystając z różnych źródeł: - Dyskurs to nie tylko język mówiony, wypowiedź, ale również tekst pisany (s.50); - w analizie dyskursu przyjęto definicję kontekstu jako otoczenia fizycznego dyskursu, ... (s.56).

Pani mgr Judyta Kabus wykazuje się bardzo dobrymi umiejętnościami poznawczymi i porównawczymi opisując polskie i niemieckie tendencje badawcze teorii dyskursu.

Zręczne skierowanie kolejnych poszukiwań w stronę glottodydaktyki osiągnęła autorka rozprawy przez scharakteryzowanie dyskursu edukacyjnego i usytuowanie go w obszarze nauczania/uczenia się języków obcych. Racjonalnym i przekonującym ukłonem w stronę twórców polskiej glottodydaktyki współczesnej jest panoramiczne ujęcie dokonań tej samodzielnej i znaczącej dziedziny naukowej. Podrozdział 3 : Dyskurs edukacyjny a gatunek mowy i Podrozdział 4: Podręcznik szkolny w dyskursie edukacyjnym, stanowią dla nas niewątpliwą i modelową ilustrację metodologii naukowo-badawczej sukcesywnie rozwijanej od pojęcia gatunku mowy, gatunku tekstu, a następnie skierowanej w stronę pojęcia podręcznika szkolnego i jego wzorca gatunkowego.

W części II punkt ciężkości procesu badawczego został przeniesiony do glottodydaktyki praktycznej i skupiony wokół poglądów: H. Grice'a, D. Hymesa, I. Kurcz, M. Dakowskiej, J.L. Austina, J.R. Searla, H. Widdowsona. Powyższe opinie autorka właściwie i trafnie scala z podręcznikiem szkolnym do nauki interakcji w procesie komunikacji językowej będącej przedmiotem badań glottodydaktycznych. Szczegółowe treści podrozdziałów 3 i 4 to kolejne następujące po sobie procedury opisujące strukturę podręcznika oraz jego organizację tematyczną.

Zakończenie jest formą podsumowania, bez formułowania wniosków i zaleceń, jest syntezą rozległego badania w którym autorka sygnalizuje: - zmianę wizerunku podręczników do nauki języka niemieckiego; - dobrze precyzuje przeznaczenia podręcznika;

- uważa, że wyobrażenie wirtualnego odbiorcy wpływa na sposób konstruowania tekstu;
- zwraca uwagę na funkcje podręcznika i jego komponenty;
- wymienia dwa typy nadawców;

- uzasadnia obecność interakcyjności dialogicznej i wyjaśnia inne rodzaje interakcyjności;
- nakazowość i dyrektywność zawarte w zadaniach uznaje za cechę gatunkową podręcznika;
- objaśnia szczegółowo typy segmentacji tekstu podręcznika;
- podaje części składowe wzorca gatunkowego podręcznika do nauki języka niemieckiego.

Uogólniając przeprowadzone procedury badawcze autorka rozprawy wymienia elementy składowe modelu współczesnego podręcznika do nauki języka niemieckiego.

Załącznik stanowią zdjęcia wybranych stron z podręczników: Das Deu, Mit1, Mag1, Log1, Das Deu1, aha2, Dachfe, aha3. Te relatywnie wyraźne zdjęcia nie są powiązane z treścią stronnic podrozdziałów.

Naszym zdaniem dokonując globalnej oceny tej rozprawy doktorskiej możemy stwierdzić, że część I odbieramy jako monografię tematyczną o dyskursie. Natomiast część II jako pomyślną, ale nie w pełni metodologicznie perfekcyjną próbę glottodydaktycznej ewaluacji nowocześnie skonstruowanego podręcznika do nauki języka niemieckiego.

Można uważać, że dopełnieniem modelowej metodologii badawczej byłoby wytypowanie jednego lub kilku podręczników, a następnie zbadanie jego lub ich efektywności poprzez wieloetapowe wdrażanie w relatywnie rozległym obszarze edukacyjnym. Powyższa opinia nie umniejsza naszej bardzo pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej Pani mgr Judyty Kabus i zakwalifikowanie jej do dalszych etapów awansu naukowego i zawodowego.

Dr hab. Paweł Płusa prof. AJD

Częstochowa, dnia 13 marca 2013 r.